

Motion till riksdagen 2007/08:Ju433

av **Thomas Bodström m.fl. (s)**

Stärkt skydd för barn, ungdomar och kvinnor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av brottsförebyggande arbete.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bättre samverkan mellan socialtjänst, skola och polis.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utveckla metoder för att arbeta förebyggande och för att bekämpa ungdomsbrottsligheten.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att etablera kontaktpoliser i skolorna.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kriminalisera grooming.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om insatser för att förhindra köp av narkotika via Internet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skärpa lagen om barnpornografi och människohandel samt se över möjligheterna till skadestånd för barn och ungdomar som drabbas.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öronmärka 60 miljoner kronor till polisen för arbetet mot människohandel och barnpornografi.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett barnahus i varje län.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stödja unga vittnen i skolor.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning avseende kriminalisering då barn bevittnat våld i vissa fall.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om målsägandebiträde tidigare i rättsprocessen.

Fel! Okänt namn på

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att komplettera besöksförbud med elektronisk fotboja.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utvärdera sexualbrottslagen snarast.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kriscentrum för män.¹
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Sexualmedicinskt Centrum.¹
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om koppleri och människohandel.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hedersrelaterat våld.

¹ Yrkandena 15 och 16 hänvisade till SoU.

Motivering

Frågor om brott och straff bottnar i människors utsatthet. Kriminalitet slår många enskilda människors liv i spillror. Det finns aldrig någon egentlig vinnare. Människor berörs djupt av konsekvenserna av kriminalitet. Kriminalpolitiken är en lika viktig som komplex fråga. Det är en fråga som handlar om allt från människors grundläggande uppväxtvillkor, samhällets brottsförebyggande arbete, effektiviteten hos de rättsvårdande myndigheterna till praktisk rättshjälp efter en traumatisk brottsupplevelse och rehabilitering. Vi vill att varje del i samhället ska vara stark nog att både bekämpa, behandla och förebygga brott.

Socialdemokraterna satsade under ett antal år stora resurser på att förstärka rättsväsendet på olika plan. Under förra mandatperioden utbildades 4 000 nya poliser. Vi fortsätter vår satsning på rättsväsendet. Såväl brotten som brottens orsaker ska bekämpas. Ur ojämlikhet, otrygghet, missbruk och segregation föds kriminalitet. Den borgerliga regeringens politik som leder till ökade klyftor i samhället, riskerar att öka kriminaliteten.

Att förebygga brott tidigt tjänar alla på

Alla barn och ungdomar har rätt till en trygg uppväxt. Med tryggheten som grund kan utvecklingen mot vuxenlivet ske med förväntan och glädje. Med ett växande ansvar öppnar sig nya möjligheter. Men att vara ung i dag är inte alltid heller så lätt. Bakom ungdomsåren döljer sig även ängslan, faror och lockelser – ängslan att inte duga inför andra, att inte räcka till i skolan, eller att behöva göra saker man egentligen inte vill för att bevisa att man är en i gänget. Ibland driver jakten på spänning också fram handlingar man önskar ogjorda. Konsekvenser som skadegörelse, stöld, bråk och misshandel är inte ovanliga. Ett ögonblicks verk och någon blir brottsoffer, en annan gärningsman.

Det är ett faktum att människors brottsliga bana ofta börjar i ungdomsåren. Det är i ungdomsåren flest personer begår brott. Men de flesta ungdomar som begår brott gör detta under en begränsad tid. En liten grupp som i tidig ålder börjar begå brott fortsätter dock med detta under ungdomsåren och in i vuxen ålder. Hos denna grupp begås många brott, många olika typer av brott och förhållandevis allvarliga brott. Kriminaliteten börjar nästan alltid med lindrigare brottslighet.

Varför vissa ungdomar faller in i kriminella beteenden har olika förklaringar. Ofta handlar det om en kombination av individuella faktorer och strukturella socioekonomiska faktorer. Ett stort antal barn och ungdomar växer upp under ojämlika förhållanden, med otrygghet, missbruk och segregation runt sig. Ibland leder det till både ett långvarigt utanförskap och i värsta fall till kriminalitet.

Det vi med säkerhet kan säga är att all kriminalitet innebär ett misslyckande. Kriminaliteten leder ofta till ett långt lidande, för offret, för anhöriga,

Fel! Okänt namn på

men även för gärningsmannen. Kriminaliteten i samhället kostar även stora pengar. Att förhindra att ungdomar hamnar i brottslighet är därför en av våra viktigaste uppgifter. Det gäller att ingripa tidigt. Därför kommer det brottsförebyggande arbetet alltid att vara grundläggande för oss socialdemokrater.

Ett framgångsrikt arbete för att minska brottsligheten och öka tryggheten kräver ett brett engagemang. Alla kan göra något, alltifrån statliga myndigheter, kommuner, näringsliv, föreningsliv och andra ideella organisationer till enskilda medborgare. Ju fler som är engagerade desto bättre.

Det krävs insatser mot missbruk av alkohol och narkotika, åtgärder inom skola och socialtjänst och insatser inom bostads- och arbetsmarknadspolitikens område. Ungdomar och barn måste ha goda grundförutsättningar, men vi måste även prioritera särskilda insatser mot dem som begår brott i unga åldrar. Vi måste prioritera ungdomar som lever i riskzonen. För att insatser ska kunna göras i tid, krävs ett bra samarbete. Därför menar vi att samverkan mellan socialtjänsten, skolan och polisen måste bli bättre. Det finns kommuner som har kommit långt i en sådan samverkan. Tyresö är ett sådant exempel.

Ett av de bästa och effektivaste sätten att bedriva brottsförebyggande arbete är på lokal nivå, i skolan, på fritidsgårdar eller i föreningslivet. Men då måste det finnas goda förutsättningar för dessa verksamheter. Kommuner måste satsa på barn- och ungdomsverksamhet.

Polisen är en nyckelaktör i det brottsförebyggande arbetet. Socialdemokraterna har under flera år satsat stora resurser på att öka antalet poliser. Sedan år 2000 har antalet poliser ökat med 1 500 stycken. Vi behöver ännu fler poliser, men det är också viktigt att polisen utvecklar metoder för att arbeta förebyggande och för att bekämpa ungdomsbrottsligheten. Polisen behöver samverka med lokalsamhället och finnas i ungdomars vardag, på kvällar och helger då risken för att råka illa ut är särskilt stor. Närpolisverksamheten är grunden för detta arbete.

För ett år sedan gav den socialdemokratiska regeringen ett uppdrag till Rikspolisstyrelsen att se till att lokal polis knöts till varje skola, en så kallad kontaktpolis. Dessa skulle arbeta både brottsförebyggande, genom att åka ut och informera om alkohol inför till exempel Valborg och Lucia, och delta i andra aktiviteter på skolan. Målsättningen var att bygga förtroende och relationer. Dessa poliser skulle också vara de som i efterhand utredde incidenter och händelser som inträffade i och kring skolan. Med förkunskap om och raka kontakter med eleverna får man bättre undersökningar och fler som vågar anmäla. Vid ett brott var tanken att varje elev direkt skulle veta vem man ska ringa. Ett par mobilnummer till den lokala polisen på varje skolas anslags-tavla eller hemsida skulle vara en trygghet.

Det ser fortfarande mycket olika ut i landet vad gäller kontaktpoliser. Den borgerliga regeringen har inte tagit några initiativ för att kontaktpolisreformen ska slå igenom. Varje dag som det brottsförebyggande arbetet inte fungerar kan vara en dag då vi förlorar en ungdom till kriminalitet eller får ett nytt brottsoffer. Vi menar att det krävs ytterligare ansträngningar för att etablera kontaktpoliser i skolorna.

Tydliga reaktioner

All kriminalitet bland barn och ungdomar är ett misslyckande. Men när brott ändå begås är det viktigt att samhället reagerar och att det finns en tydlighet i samhällets reaktioner. I maj 2006 beslutade Socialdemokraterna om nya regler för ingripande mot unga lagöverträdare. Bättre och tydligare insatser på ett tidigt stadium hjälper till att bryta den brottsliga banan.

Ungdomstjänst infördes som en ny och självständig påföljd för ungdomar. Det är ett bättre alternativ än böter som ungdomar oftast inte kan betala. Böter hänger i stället kvar som en skuld hos kronofogden till vuxen ålder. Sådana skulder kan i stället förhindra människor att bryta mönstret och leva ett laglydigt liv.

Kommunerna kommer även att, från och med den 1 januari 2008, bli skyldiga att erbjuda medling. Detta innebär att de unga konfronteras med sitt brott i möte med brottsoffret och en opartisk medlare för att tala om det brott som den unge har begått. Genom att se och höra om följderna av sina brottsliga handlingar kan den unge få insikt om brottets konsekvenser för andra människor, få tillfälle att göra rätt för sig och be brottsoffret om ursäkt. Brottsoffret får i sin tur upprättelse och möjlighet att gå vidare i sin läkeprocess.

Reformen innebar även att en särskilt kvalificerad kontaktperson för unga ska kunna utses. Syftet är att en lämplig vuxen ska kunna ge ett avancerat stöd och vägledning till den unge. Det ska också vara möjligt att sätta in en kontaktperson för dem under 15 år som inte är straffmyndiga.

Minska utsattheten

Utsattheten för brott är som störst i ungdomsåren. Det kanske inte är så konstigt med hänsyn till att ungdomars livsstil skiljer sig betydligt från vuxenlivet. En undersökning från Brå, där man frågat elever i årskurs 9 visar att en tredjedel av de tillfrågade ungdomarna uppger att de utsatts för stöld. En fjärdedel uppger att de utsatts för lindrigt våld och var tionde uppger att de blivit hotade. 5–6 procent av de unga uppger även att de blivit utsatta för grovare våld. Det är förhållandevis stora siffror, men undersökningen visar trots allt att siffrorna varit stabila under lång tid. Motsvarande siffror när det gäller begångna brott hos unga visar heller ingen ökning. Det kan vara bra att känna till detta med hänsyn till den mediebild om ungdomsbrottsligheten som gärna visas.

Det finns flera viktiga frågor som kräver åtgärder för att minska utsattheten för brott. Några har redan nämnts ovan. En särskilt viktig fråga som kommit att bli alltmer aktuell är hur ungdomars användande av Internet ska kunna göras säkrare. Internetanvändandet bland ungdomar och barn är omfattande. Rätt använt är Internet både utvecklande och lärorikt. Dessvärre finns det emellertid även faror på nätet. En undersökning från Brå visar att så mycket som 30 procent av alla 15-åringar tror sig ha varit utsatta för sexuella inviter från vuxna på Internet. Fenomenet med kontaktskapande mellan vuxna och

Fel! Okänt namn på

barn och ungdomar i sexuellt syfte kallas ”grooming”. Vi menar att så kallad ”grooming” måste kriminaliseras.

Internet kommer att fortsätta att utvecklas med allt fler tjänster. En helt ny dimension har öppnat sig i kontaktskapande, vilket i sig är bra, men det är även viktigt att se till att Internet inte blir en fristad för kriminalitet. Ungdomar köper knark på nätet. Tullverket beslagtar dagligen narkotika i vanliga postförsändelser; ofta handlar det om unga människor som inte anser sig vara missbrukare. Det är nödvändigt att polisen utvecklar verktyg för att kunna förhindra denna utveckling.

Tyvär är också barn och ungdomar utsatta för vidrigheter som barnpornografi och människohandel. Den socialdemokratiska regeringen tillsatte två utredningar för att se över barnpornografibrottet och människohandelslagen. Det är viktigt att se vilka möjligheter det finns att skärpa dessa lagstiftningar, men även att se till att det finns bättre möjligheter till skadestånd för barn och ungdomar som drabbas.

Det är också angeläget att det finns resurser hos myndigheter att motverka dessa företeelser. Polisen har en viktig del i detta arbete. Vi vill se särskilda satsningar med öronmärkta resurser till polisen för att skärpa arbetet mot människohandel och barnpornografi. Vi vill fördela 60 miljoner kronor på tre år för dessa ändamål.

Det finns mycket kvar att göra för att bekämpa sexuella övergrepp, men en hel del har också gjorts. Den 1 april 2005 skärptes våldtäktsbestämmelsen. Med den nya lagen infördes en särskild straffbestämmelse om våldtäkt mot barn. Det innebär att ett sexuellt övergrepp mot någon under 15 år ska bedömas som våldtäkt. Det är nu dags att utvärdera om intentionerna med dessa nya regler uppfyllts.

Det är viktigt att bemöta barn och ungdomar som är brottsoffer på rätt sätt. Första kontakten kan många gånger vara avgörande för deras fortsatta bearbetning och hantering av vad de varit med om. Vi har tidigare vidtagit åtgärder för att hela rättskedjan ska ha utbildning om hur brottsoffer bemöts. Att möta utsatta barn och ungdomar kräver såväl speciell kompetens som vana. Det är viktigt att barnet känner sig tryggt och får information. Många gånger har det fungerat så att barn som utsatts för våld eller andra övergrepp slussats omkring mellan olika myndigheter. Sedan några år finns det emellertid så kallade barnahus i några i orter i landet.

Barnahus innebär att man samlar alla utredande myndigheter, stöd och behandling under ett och samma tak i en miljö som är anpassad för att i största möjliga mån minska påfrestningarna för barnet. I och med barnahus kan de olika myndigheterna som möter utsatta barn samverka bättre. Under samma tak, i en miljö anpassad för barn, ska man både kunna göra förhör, utreda och eventuellt ge behandling. Detta ska leda till att arbetet sker snabbare och att ett större utbyte av kunskap sker. Därför vill vi socialdemokrater se att alla län har minst ett barnahus framöver.

Barn och ungdomar kan även vara särskilt utsatta som vittnen, särskilt om brott begås av kamrater eller andra ungdomar som till exempel går i samma skola. Det förekommer både uttalade hot och outtalade hot. Unga vittnen skräms till tystnad och situationen kan bli mycket obehaglig för dem som

anmält ett brott eller som vill vittna om något de varit med om. Brå ser nu över hur vanligt förekommande sådana hot är. Det är viktigt att skydda och stötta unga som på ett eller annat sätt varit med om att förhindra, anmäla eller vittna om brott. Vittnesstöd finns utbyggt vid domstolarna i hela landet. I domstolarna införs även videoteknik som kan minimera kontakten mellan vittnet och gärningsmannen, men i skolorna saknas stöd och skydd.

För ett drygt år sedan förstärkte Socialdemokraterna skyddet för barn som bevittnat våld. Socialtjänstens stöd för dessa barn förtydligades. Barn som bevittnat våld i nära relationer gavs även möjlighet till skadestånd. Vi menar att det är viktigt att gå vidare med att förstärka barns skydd. Barn är särskilt utsatta och bör därför behandlas särskilt i kriminaliseringshänseende. Frågan om barn som bevittnat våld i nära relationer också ska vara att anse som brottsoffer vill vi se utredd. Gällande regler i 3 och 4 kap. BrB svarar inte upp mot detta i dag.

Bekämpa våldet mot kvinnor

Ett av fyra mål för svensk jämställdhetspolitik är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Våld mot kvinnor och sexualiserat våld är det yttersta uttrycket för kvinnoförtryck. Att motverka detta våld är därför en av de viktigaste jämställdhetsfrågorna. Här gäller det att lagstiftning, rättsväsende, myndigheter på olika nivåer samverkar.

Särskilt utsatta är kvinnor som misshandlas av en man som de har en nära relation till. Det är också detta våld som är svårast för samhället att komma åt. Under de senaste åren har viktiga reformer gjorts för att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Det gäller bland annat en utökning av rätten till målsägandebiträde, ett tydliggörande av socialtjänstens roll, krav på kortare handläggningstider och skärpt informationsskyldighet för åklagare och polis och utökat besöksförbud.

Vi vill nu ta ytterligare steg för att förbättra tryggheten. Vi vill att målsägandebiträden ska komma in tidigare i processen. Redan i förundersökningskedet ska målsägande ha rätt till ett målsägandebiträde. Det stöd och den hjälp ett målsägandebiträde kan ge betyder mycket för den som utsatts för våld eller sexualiserat våld och ofta befinner sig i en traumatiserad situation. Vi vill även förstärka besöksförbudet så att det kan kompletteras med elektronisk fotboja. Tyvärr visar det sig i efterhand att besöksförbud ofta överträds. En elektronisk fotboja kopplad till GSM-teknik skulle i ett tidigt skede kunna varna den som hotas av våld och samtidigt dokumentera att en överträdelse begåtts. En sådan fungerande teknik skulle öka tryggheten betydligt för alla de kvinnor som är i behov av skydd från sin före detta sambo eller man.

Under den socialdemokratiska regeringen trädde en ny sexualbrottslag i kraft den 1 april 2005. Med den skärptes våldtäktsbestämmelsen så att fler gärningar kom att bedömas som våldtäkt. Skärpningen av våldtäktsbegreppet var en viktig markering från samhällets sida om det avskyvärda i dessa handlingar och om den enskilda människans rätt till självbestämmande över sin sexualitet. Det har nu gått en tid och den nya lagstiftningen har varit föremål

Fel! Okänt namn på

för flera domstolsavgöranden. Redan när vi socialdemokrater införde den nya sexualbrottslagen talade vi om en utvärdering efter en tid. Det är nu hög tid att denna görs.

Det är viktigt att de som utsatts för sexuella övergrepp snabbt kommer under vård för att få adekvat behandling och dokumentera skadorna. I flera fall har det förekommit uppgifter att kvinnor utsatts för sexuella övergrepp under drogpåverkan. Det är då nödvändigt att prover tas snabbt för att konstatera eventuell drogpåverkan. Om det dröjer för länge innan prover tas hinner drogerna gå ur kroppen. Vi menar att det behövs mottagningar på akutsjukhusen som har den särskilda kunskap som behövs för att ta emot offer för till exempel våldtäkt.

Det finns många frivilliga krafter som arbetar för att öka tryggheten för kvinnor som utsatts för våld. Kvinnojourer gör ett oersättligt arbete för att ge stöd till kvinnor i kris. Genom sin lokala förankring kan de också lättare nå kvinnor på plats. Men vi behöver också fånga upp männen som misshandlar för att få dem att ta sitt ansvar, och de som verkligen vill förändras måste få hjälp. Det är viktigt att agera även förebyggande här. Män som känner att de av någon anledning håller på att tappa kontrollen över sitt beteende ska kunna vända sig till någon. Därför är det viktigt att bygga upp kriscenter för män. Sådana bör på sikt finnas tillgängliga för män i hela landet.

På Sexualmedicinskt Centrum arbetar specialistläkare, psykologer, psykoterapeuter, kuratorer och sjuksköterskor med unik kunskap. Hit kan kvinnor och män som har sexuella problem eller de som riskerar att utveckla ett beteende som leder till sexualbrott eller de som begått sexualbrott vända sig för att få hjälp. Hjälpens har ett preventivt syfte och visar ett stort värde. Vi vill se att den kunskap som finns samlad på Sexualmedicinskt Centrum permanentas och blir tillgänglig för hela Sverige som en resurs.

Den socialdemokratiska regeringen kriminaliserade köp av sexuella tjänster 1999. Lagstiftningen har lett till att gatuprostitutionen minskat betydligt enligt polis och socialtjänst. Det är en framgång, men samtidigt finns det en betydande dold prostitution där det krävs ytterligare insatser för att komma åt sexköparna.

Den mest cyniska brottsligheten är den växande handeln med kvinnor och barn för sexuellt utnyttjande och prostitution. Hundratals kvinnor kommer till Sverige varje år genom denna handel. Sverige har varit drivande internationellt för att motverka människohandeln både inom EU och FN. Sexslavhandeln måste stoppas – människan är ingen handelsvara. Vi vill att särskilda medel öronmärks hos polisen för kampen mot människohandel – 30 miljoner kronor fördelat på tre år.

Lagen om människohandel ses nu över. Det är alltför få som döms för människohandel i förhållande till hur många brott som begås. I stället döms man oftare för koppleri. Men koppleri är inget annat än människohandel. Vi vill att koppleribrottet också ska betecknas för vad det egentligen är, nämligen människohandel. Samtidigt vill vi skärpa lagstiftningen för människohandel så att fler fall betecknas så.

Ett särskilt problem utgör det så kallade hedersvåldet. Det handlar om våld och hot om våld inom tätt slutna grupper, ofta släkter, för att tvinga männi-

Fel! Okänt namn på

skor att följa vissa mönster och traditioner. Detta drabbar oftast kvinnor, men även män är utsatta. Det har gjorts en del insatser för att motverka hedersvåld, men det finns mycket kvar att göra. Ökad kunskap om hedersvåld är nödvändig hos alla de myndigheter som arbetar med frågan. Polisen är en viktig myndighet i sammanhanget. Vi menar att polisen måste utveckla och samordna sitt arbete mot hedersrelaterat våld. Tidigare har det funnits en särskild resurs på Rikskriminalpolisen för detta ändamål, vilket vore bra att införa igen.

Förändrad och skärpt lagstiftning är ett viktigt instrument för att komma åt våld och kvinnoförtryck. Lagstiftningen fyller också en funktion i att markera samhällets avståndstagande från det våld män utsätter kvinnor för. Man kan även på många sätt förstärka kvinnors trygghet i olika situationer via lagstiftning. Men precis som det är med kampen mot kriminalitet i allmänhet är det brottsförebyggande arbetet kanske allra viktigast. Att motverka våld och sexualiserat våld på ett tidigt stadium minskar lidandet som orsakas av brott. Därför har vi alla ett ansvar för att öka jämställdheten mellan kvinnor och män och att påverka attityderna.

Stockholm den 2 oktober 2007

Thomas Bodström (s)

Margareta Persson (s)

Karl Gustav Abramsson (s)

Christer Adelsbo (s)

Elisebeht Markström (s)

Kerstin Haglö (s)

Maryam Yazdanfar (s)